

Kaja Plado * Krista Sunts

**SOOVITUSED
MUINASJUTURAAMATUTEGA**

„Kas tõesti loomad räägivad?”

„Kas tõesti imed juhtuvad?”

TÖÖTAMISEKS

SISUKORD

SISSEJUHATUS

3

SOOVITATAVAD KÜSIMUSED JA ARUTELUTEEMAD LOOMAMUINASJUTTUDE JUURDE

1. KUIDAS KAAMEL SÕPRADEST ILMA JÄI	7
2. KUI KARU TAHTIS MAGADA	7
3. JÄNES, KES VAIDLES VASTU	8
4. SEENE VARJUS	8
5. KASTANIMUNA	8
6. LÕVI JA HIIR	9
7. PÄKAPIKUMETS JÕULU EEL	9
8. LOOMADE TALVEKORTER	10
9. REBANE VARASTAS TAADI KALAD	10
10. HUNT PÜÜDIS JÄÄAUGUST KALU	10
11. KAKS AHNET KARUPOEGA	11
12. MUINASJUTT VAPRAST JÄNESEST	11
13. SIILI JA JÄNESE VÕIDUJOOKS	11
14. INETU PARDIPOEG	12
15. JÄNESEKAPSAD	13
KASUTATUD KIRJANDUS	13

SOOVITATAVAD KÜSIMUSED JA ARUTELUTEEMAD IMEMUINASJUTTUDE JUURDE

1. ATS JA AABITS	14
2. SEENE KULD	14
3. KUIDAS TEKISID PILVED	15
4. PRINTSESS HERNEL	15
5. PÄKAPIKURAHVA JÕULUKUUSK	16
6. NOOR KÜLM JA VANA KÜLM	16
7. KÜLMA KINGITUS	16
8. LUMEEIT	17
9. KAKSTEIST KUUD	17
10. ÖLEKÕRS, SÜSI JA UBA	17
11. VAHVA RÄTSEP	18
12. PIIBELEHE-NEITSI	18
13. VÕILILLEHALDJAS	19
KASUTATUD KIRJANDUS	19

SISSEJUHATUS

Muinasjuttude imeline maailm on aegadest aegadesse paelunud nii väikesi kui ka suuri kuulajaid/ lugejaid ning lood pole oma aktuaalsust kaotanud ka tänapäeva üha tehnoloogilisemaks muutuvast elus. Võimalik, et muinasjuttude tähtsus isegi kasvab. Tuleb aga arvestada, et loetud/kuulatud tekstide mõistmine nõuab teatud oskusi, mis ei pruugi kõikidel lastel iseenesest kujuneda. Lihtsam on aru saada sellest, mida esitatakse piltidega. Tänapäeval on muinasjuttude lugemise vajadus väga väike – muinasjutumaailm on kättesaadav filmina. See köidab lapsi, kuid jätab nad ilma loetud teksti baasil oma kujutluspiltide loomise kogemusest.

Võrreldes teiste tekstiliikidega on muinasjuttude mõistmine siiski kergem – tegelased liigituvad selgelt kas headeks või kurjadeks, olulised tegevused või sündmused korduvad, õpetlik iva on suhteliselt hästi mõistetav, kuid mitte moraliseeriv. Kõige selle tõttu on muinasjutud sobivaks lugemisvaraks ka koolis, nende kasutamine õppetöös loob head võimalused mitmesuguste ainekavas märgitud pädevuste kujundamiseks.

Euroopa muinasjutud jaotatakse harilikult looma- ja pärismuinasjuttudeks, viimaste mille hulka kuuluvad ka imemuinasjutud. Tööraamatute „**Kas tõesti loomad räägivad?**“ ja „**Kas tõesti imed juhtuvad?**“ autorid on tekstide valikul ja nende juurde kuuluvate tööülesannete koostamisel jälginud põhikooli riikliku õppekava eesti keele ainekava nõudeid esimeses kooliastmes. Esimese kolme õppeaasta jooksul peaksid lapsed tundma õppima ja eristama eri tekstiliike, neil peaksid kujunema oskused tekstiga töötamiseks, arenema analüüsi-, arutlus- ja oma arvamuse põhjendamise oskused.

Tööraamatute eesmärk on pakkuda täiendavat materjali 2.-3. klassi õpilastele, et toetada funktsionaalse lugemise, tekstiga töötamise ja eneseväljendusoskuse kujunemist. Tekstide sisu alusel saab korraldada teemakohaseid vestlusi. Jutu baasil korraldatav arutelu KAS TÕESTI SAAB NII OLLA arendab laste mõtlemist: analüüsi- ja sünteesioskust, sarnasuse ja erinevuse märkamise, rühmitamise ja järeldamise oskusi. Õpetajate tööd kergendavad autorite poolt välja pakutud küsimused ja aruteluteemad, juurde lisatud internetiaadressid või viited raamatutele, kust illustreerivaid materjale vajadusel veelgi juurde otsida. Mõistagi ei ole see kohustuslik teemakäsitus ega ammendav loetelu võimalustest.

Tööraamatuid saab kasutada ainetunnis, klassivälises tegevuses, õpiabis või ka kodus. Päril algajale lugejale muinasjutu-tööraamatutes esitatud lood ja ülesanded iseseisvaks lugemiseks ei sobi, sest muinasjuttude lugemine eeldab vähemalt sõnahaaval lugemise oskust. Tehnilise lugemisoskuse kujundamiseks ning arendamiseks on soovitatav kasutada tööraamatut „**Lugedes lugema**“ (Studium, 2014), milles on lugemisvara nii nendele lugejatele, kes alles alustavad ja hakkavad esimesi silpe kokku veerima, kui ka nendele, kes juba lihtsatest ja lühikestest tekstidest ise jagu saavad. Küll aga sobivad esitatud muinasjutud ettelugemiseks noorematele või lugeda veel mitteoskavatele lastele kuulamisoskuse kujundamiseks. Nutikamatele saab tööraamatu ülesandeid anda iseseisvaks lahendamiseks. Eriti hästi on laste poolt vastu võetud teksti juurde kuuluvad nuputamisesanded.

Kindlasti tuleks lapsi suunata loetud muinasjutte edasi rääkima. Selleks on vaja neid loomulikult viisil motiveerida – jutusta nooremale õele/vennale, kes veel ei oska ise lugeda; räägi vanaisale, kes ei näe lugeda; jutusta emale, kes toimetab köögis ja kellel pole aega lugeda vms. Tänuväärseks kuulajaks võib olla ka lemmikloom või teist keelt kõnelev naabritädi. Lapsel peaks tekkima soov jutustamiseks ja see tekib, kui jutustamine on mõtestatud. Abiks on tekstide juures olevad pildid, joonised, skeemid ja tugisõnad, mille kasutamist on sageli vaja eraldi õpetada. Jutustamisoskust on sageli vaja kujundada ka neil lastel, kes loevad ladusalt. Hea mälu baasil suudavad nad teksti täpselt (vahel isegi autori sõnakasutuses) edasi anda. Eneseväljenduse arendamise eesmärgil tuleks harjutada jutustamist eri viisidel (kokkuvõtlikult, tegelase nimel, pealtnägija rollis vms), kus originaalteksti sõnastuse taastamine ei ole võimalik.

Üheks eesmärgiks on riikliku õppekava eesti keele ainekavas seatud muinasjutu kui žanri äratundmine.

Muinasjutt kui eriline tekstiliik on tuntav oluliste tunnuste järgi. Oluliste tunnustena nimetatakse kindlaid väljendeid, struktuuri, sümboolseid arve. Tuleb aga tunnistada, et kindlaid algus- ja lõpuvormeleid (*Elas kord ...*, *Seitsme maa ja mere taga ...*; *Kui nad surnud pole, siis ...*) ei esine siiski alati. Muinasjutule omase struktuuri korral korduvad kirjeldatud sündmused või protsessid, samad või samalaadsed (olulised) tegevused või episoodid teatud rütmis, esinevad kindlad arvud: 3 (*käis kolm korda, elasid kolm venda, tuli täita kolm ülesannet*), 7 (*seitse põialpoissi, seitse kitsetalle, seitsme maa ja mere taga, seitse ühe hoobiga*), harvem ka 9 ja 12. Loomamuinasjuttudes enamasti sellist kordust ei esine, sageli kirjeldatakse jutus vaid üht juhtumit, milles tark ja kaval tegelane vastandub rumalale. Loomamuinaslugudes on loomadele antud inimlikud omadused, loomad vestlevad inimkeeles, käituvad inimestele omasel viisil ja jutust teeb muinasjutu just selline personifitseerimine. Eri muinasjuttudes tegutsevatel samadel loomadel on tavaliselt samad omadused. Sõltumata muinasjutust on rebane ikka tark ja kaval, hunt rumal, karu tugev jne.

Muinasjuttudes on alati olemas teatud pinge, mis tekitab ja hoiab huvi. Üldiselt on teada, et head võidavad, kuid põnevust pakub see, kuidas keerulistest olukordadest väljapääs leitakse. Muinasjutt meeldib enamasti igasuguses vanuses lastele ja seetõttu on see tänuväärseks tekstiliigiks, mille abil mängulises vormis arendada mitmesuguseid oskusi. Kuna jutus kirjeldatud tegevused toimuvad imede maailmas (sageli ka imelises ajas ja ruumis), need ei allu mingisugusele reaalsele loogikale ega arvesta loodusseadusi, on võimalik fantaasial lennata lasta, innustada lapsi probleemide lahendusi välja pakkuma. Originaaljutte saab vastavalt soovidele muuta või loetud muinasjuttu eeskujuks võttes päris oma jutte välja mõelda ning kirja panna.

Tööraamatute on tekstide juurde lisatud mitmed kindla eesmärgiga sooritatavad ülesanded. Eriti oluliseks muutuvad ülesanded siis, kui lapsed raamatutest eriti lugu ei pea või on raskustes teksti mõistmisega. Teksti mõistmise seisukohalt on oluline õpetada tekstist infot otsima, tekstis toodud väidetega oma arvamust kinnitama, reaalselt võimaliku ja muinasjutus kirjeldatud lahendusi võrdlema.

Muinasjuttude vormistus

Kogumikes olevaid muinasjutte on nii keeleliselt kui ka vormistuselt kohandatud nii, et need vastaksid 2.-3. klassi õpilaste lugemise- ja tekstimõistmise tasemele. Arusaadavuse tõstmiseks on muudetud

sõnastust: asendatud sõnu, väljendeid, lühendatud lauseid, muudetud sõnade grammatilisi vorme. Mõningaid tekste on pisut lühendatud või esitatud kahte ossa jaotatult, et korruga loetav osa mahuks valdavalt ära ühele leheküljele.

Loomamuinasjuttude tekstid on läbivalt suurema fondipunktiga ja laiema reavahega. Imemuinasjuttude tekstide fondipunkt muutub raamatu teises pooles väiksemaks. Eriti nõrkade lugejate jaoks on soovitatav tekste kopeerida ja veelgi suuremaks muuta, sest suurem kiri on paremini tajutav. Parema lugemisoskusega lastele on otstarbekas anda lugemiseks mitte tavalist trükikirja, vaid eri šriftiga kirjutatud tekste. Selliseid tekste võib leida ka käesolevates muinasjutukogumikes.

Omaette oskust vajab dialoogi lugemine. Kirjalikult vormistatud vestlus annab eeskju suhtlemisele. Erilist tähelepanu on pööratud dialoogi repliikide vormistamisele. Kõige lihtsam on dialoogi osalistega lugeda ja mõista, kui kõneleja on märgitud pildina ja tema sõnad jutumärkide ning ka graafiliselt vormistusest (kursiivis ja värviliselt) eristuvana. Tavapärasele vormistusele ülemineku vaheetapil on kõneleja pilt ning kaldkirjas ja jutumärkides kõne esitatud teksti sees (vt „Kas tõesti loomad räägivad?” lk. 15). Edaspidi eristub tekstis repliik vaid jutumärkide ja kaldkirjaga. Sama süsteemi on raskusastme järk-järgulise muutmise eesmärgil kasutatud abivahendina ka dialoogi taastamise ülesannetes.

Kuna loomamuinasjuttudes on palju loomade omavahelist dialoogi, on neid lugusid otstarbekas ära kasutada osalistega lugemiseks, dramatiseeringuks. Seda tööd suunavad ka tööülesanded, millest lihtsamad on eri tegelaste repliikide joonimine tekstis, keerukamad (ja kindlasti suunamist vajavad) ülesanded on alustatud repliigi jätkamine kõnetegevust väljendava verbi alusel, tekstis puuduva dialoogi taastamine situatsioonikirjelduse alusel (vt „Kas tõesti loomad räägivad?” lk. 24).

Küsimused ja tööülesanded

Tekstide analüüsimiseks on tekstide juurde lisatud küsimused ja ülesandeid, mille täitmine aitab jutte paremini mõista ja mille lahendamise käigus kujunevad vajalikud õpioskused tekstidega töötamiseks.

Küsimusi saab jaotada kolme suurde rühma.

- 1) Küsimused, mis võimaldavad vastata täpselt teksti abil, sh autori sõnastuses. Sellised on valdavalt sisutaastavad küsimused, mille abil täpsustatakse tegevuse aega, kohta, tegelasi. Nimetatud küsimustele saab vastata mälu järgi, kuid soovitatav on kasutada ka teksti abi: *kontrolli, kas tekstis oli ka nii; mis sõnadega seda tekstis öeldi; leia, mida tekstis selle kohta veel kirjutatud on* jne. Nendele küsimustele vastamist saab muuta keerukamaks, kui küsida, mitmest lausest esitatud küsimusele vastuse kätte saab, lasta lastel need laused tekstist otsida (märkida) ja siis vastusena ette lugeda.
- 2) Küsimused, millele vastamiseks tuleb leida seoseid, otsida põhjusi, avaldada isiklikku arvamust. Need küsimused algavad küsisõnadega *miks, milleks, kuidas* ning nende eesmärk on laste mõtlemise (analüüsi-, rühmitamis-, võrdlemisoskuse) arendamine. Küsimustega *miks* ja *milleks* eristatakse tegevuste põhjust ja eesmärki, mida tavakõnes enamasti ei tehta. Vastuse täpseks vormistamiseks nendele küsimustele on otstarbekas ette anda vastuse algus skeemina, näidates ära küsisõna ja vastuses kasutatava sidendi seos.

Miks _____? _____ sellepärast, et _____ .

_____ sel põhjusel, et _____ .

Milleks _____? _____ sel eesmärgil, et _____ .

- 3) Küsimuste moodustamine etteantud küsisõnadega, nende esitamine kaaslastele ja neile vastamine, küsisõnade sobitamine. Loovküsimuste eesmärgiks on laste fantaasia arendamine. Nende küsimuste abil suunatakse lapsi mõtlema, kuidas veel oleks võinud lugu lõppeda (sisuline analüüs) või kuidas saaks seda teisiti öelda (keeleline analüüs).

Sõnavara arendamiseks on tööraamatutes ülesandeid, mida tuleb täita teksti kasutades. Lähedase tähendusega sõnade/väljendite leidmine on üsna levinud, lisada tuleks korraldusi tekstist leitud väljendite kasutamiseks või öeldu ümbersõnastamiseks. Väga vajalik oskus on sama teabe väljendamine erisuguste lausetega, näiteks: *Veebruar on enne märtsi. Veebruar on varem kui märts. Märts on pärast veebruari.*

Tööülesanded

Et tööraamatutega töötamine ei kujuneks liialt verbaalseks, on tekstide lõpus mitmesugused praktilised ülesanded. Tööraamatute formaat võimaldab raamatusse kirjutamist, joonimist, tähistamist vms, mida tuleb kindlasti õpetada ja nende tegemist soovitada. Paljud ülesanded eeldavad märkmete tegemist juba teksti lugemise käigus (jooni kuude nimetused, märgi ...). Teksti alusel saab lasta lastel joonistada või joonist täiendada, sümboleid märkida, mingeid valikuid teha, tegevuste järjekorda nummerdada vms. Nende ülesannete eesmärk on teksti mõistmise täpsuse kindlustamine. Sellesse rühma kuuluvad ka etteantud väidete sisulise õigsuse määramine (otsusta, kas nii on õige või vale; mõtle, kas tõesti saab nii olla).

Teine tüüp ülesandeid on suunatud laste väljendusoskuse parandamisele. Siia kuuluvad harjutused, milles on vaja teksti alusel originaalteksti väljenditega või sünonüümidega lauseid täiendada: lauseid lõpetada, alustada, algust või lõppu kindlaksmääratud viisil muuta, eri grammatilisi vorme kasutades lünki täita. Tööd lausega saab siduda ka keeleõpetuse teemadega: teatud lausestruktuuri moodustamine etteantud sõnadest/lauseosadest, liigsete, algvormis või grammatiliselt ebaõiges vormis sõnade leidmine lausest ja nende parandamine, töö asesõnadega.

Jutustamisoskuse kujundamisel on abiks pildid ja/või tugisõnad (valdavalt verbid), skeemid, kava. Jutustamist toetavad ka koomiksi vormis esitatud tekstid. Üldjuhul meeldib lastele olla õpetaja rollis ja parandada kaaslaste töid. Suulise jutustamise korral on seda küllaltki raske teha, seepärast on tööraamatus esitatud nn „laste jutustusi“, mis on kirjalikult esitatud ja võimaldavad mitmekordset järeltööd. Nende jutukeste puhul tuleks lastel lasta hinnata sisulist ning ka vormilist õigsust ja vajadusel teha vajalikud parandused. Korraga peaks tähelepanu pöörama ühele aspektile: kas otsida sisulisi vigu või pöörata tähelepanu grammatilisele väljendusele.

Iga teksti juurde kuuluvad ka mitmesugused nuputamisesanded (ristsõnad, labürint, sõnade moodustamine tähtedest, sõnade otsimine tähesegadikust/tähtede reast vms). Tõenäoliselt vajavad nõrgemad lapsed nende lahendamiseks abi. Vajalik on neid suunata, et nad orienteeruksid signaalsõnadele, olulistele tähistele, oleksid lahendamise ajal järjekindlad ja süsteemsed.

Tööraamatuid läbiv aruteluteema võiks olla KAS TÕESTI. *Kas tõesti oskavad loomad rääkida? Kas tõesti imed juhtuvad? Kas tõesti saavad tegelased nii käituda? Kas tõesti võis ühel tegelasel kirjeldatud tegevus õnnestuda/ebaõnnestuda?* jne. Omaette aruteluvaineks võiks olla muinasjutu tegelaste või sündmuste seostamine tänapäeva eluga.

Tööraamatute lõpus on mitmed ülesanded loetud tekstide kordamiseks. Kõige lõpus on tabel, mille täitmist võiks alustada juba esimese muinasjutu lugemise järel ja täita seda pidevalt. Tabeli eesmärgiks on kujundada teadmine, mis on loomamuinasjutt (imemuinasjutt), millised on selle tekstitüübi olulised tunnused, mille järgi otsustada, et tegemist on muinasjutuga. Tabel tööraamatute lõpus võimaldab teha kokkuvõtte: kas need jutud tõesti olid muinasjutud? Tabeli lahtrid täidetakse sobivas kohas X-ga. Suuliselt tuleks kindlasti lugeda, missugused on algus- ja lõpumarkerid, nimetada, missuguseid üleloomulikke olendeid või nähtusi tekstis kirjeldatakse või missuguseid ime- ja võluasju tegelased kasutavad, analüüsida, missugused on muinasjutus esinevad kordused.

Huvilistele võib loomamuinasjuttude lugemise ajal tutvustada I. Franko raamatut „Siis kui loomad veel rääkisid“, Tallinn: Eesti Raamat, 1976.

SOOVITATAVAD KÜSIMUSED JA ARUTELUTEEMAD LOOMAMUINASJUTTUDE JUURDE

1. KUIDAS KAAMEL SÕPRADEST ILMA JÄI

1. Missugune oli kaamel vanasti?
2. Milleks oli hirvel sarvi tarvis?
3. Milleks hobune kaameliilt endale saba laenas?
4. Kui kaua kaamel oma sõpru ootas?
5. Miks ei tulnud hobune ja hirm kaameli juurde tagasi?
6. Milleks hirm sarvi kasutas?
7. Milleks hobusel tegelikult saba tarvis läks?

Analüüsida, kuidas mõista laenamist, ausõna andmist. Rõhutada ja põhjendada, millest/kellest kaamel ilma jäi. Miks? Seostada näidetega laste elust.

2. KUI KARU TAHTIS MAGADA

1. Missuguse päeva valis karu puhkuseks?
2. Millega jänes karu juurde tuli?
3. Kus karu magas, kui metssiga teda segas?
4. Kust leidis harakas karu puhkekoha?
5. Mille abil karu Tuule saarele jõudis?

6. Millega karu Tuule saarel igavust peletas?

7. Milleks karu koju tagasi läks?

Analüüsida eri situatsioone (õhtul hilja kostub naaberkorterist vali muusika, väike vend tahab sinuga mängida, kui sina puhkad ...). Millal/miks tahavad inimesed vahel vaikselt omaette olla?

3. JÄNES, KES VAIDLES VASTU

Tekstist leida lause, kust saab teada, ...

1. ... kus jänesed olid, kui vihma sadama hakkas?
2. ... mida arvas Jass kuuse all varjus olemisest?
3. ... mille tõttu ei läinud jänesed takja lehe alla? kivi varju?
4. ... kus jänkud vihma eest varju leidsid?
5. ... mille tõttu ei olnud värava all hea varjus olla?

1. Kes leidis vihma eest varju pugemiseks rohkem peidukohti?
2. Mida Juta Jassi ettepanekutest arvas?
3. Mida arvad Juta ütlusest: „Me ju otsisime siit ja sealt. Midagi paremat me ei leidnud.“?
4. Mitu korda Juss Jutale järele andis?
5. Kus oleksid jänesed võinud vihmavarjus olla?
6. Mida soovitaksid sina Jussile? Jutale?

4. SEENE VARJUS

Küsimustele saab vastata lühidalt mälu põhjal, aga tuleks leida ka tekstist autori väljendeid.

1. Millal hakkas vihma sadama?
2. Mida sipelgas kurtis?
3. Kes saabus seene juurde teisena?
4. Mis oli jaaniussil kaasas?
5. Mis meelitas põrnika seene juurde?
6. Kes olid seene all vihmavarjus?
7. Mis järelduse tegi kärnkonn?

Arutelu aluseks sobib tegelaste iseloomustamine tegevuse ja kõne põhjal. Põhjendada, mille alusel saab nii väita. Mis võis takistada teol kiiremat edasilikumist? Otsida tuleks tegelaste rõõmu põhjuseid ja vastandada seda emotsiooni kärnkonna kurjusega.

5. KASTANIMUNA

Küsimused, millele saab vastata lühidalt mälu põhjal. Väidete kinnituseks suunata otsima tekstist vastavaid lauseid ja pöörata tähelepanu teksti sõnastusele.

1. Kuhu kukkus kastanipuu vilid?
2. Missugune oli puult alla kukkunud kastani vilid?
3. Mitmeks osaks purunes ogalise kera koor?
4. Mitu kooretükki oli puu all?
5. Missugune kastanimuna oli koore sees?

6. Kes said kooretükid endale?
7. Kelle võis meeldida pruun kastanimuna?

Aruteluteemad

1. Miks oli mahakukkunud kastani vili kurb?
2. Mida roheline kera võis soovida?
3. Millal hakkas kastani vili end hästi tundma?
4. Mille üle tundsid rõõmu
  - kastanimuna? Miks?
  - hiir? Miks?
  - põrnikas? Miks?
  - konn? Miks?
5. Kuidas lapsed saavad kastanimunast rõõmu tunda?

6. LÕVI JA HIIR

1. Mida tegi lõvi, kui
  - hiir üle ta käppade jooksis?
  - ta üles ärkas?
  - hiir teda aidata lubas?
  - kui jahimehed ta kinni sidusid?
2. Mida hiir lõvilt palus?
3. Mida kütid lõviga tegid?
4. Mil viisil sai hiir teada, et lõvi on hädas?
5. Mida tegi hiir lõvi päästmiseks?

Arutelu. Tugevad ei tohi alahinnata endast nõrgemaid ja väiksemaid. Mis on loos õpetlikku, mis muinasjutulisust?

Lisamaterjal Google's ja YouTube's:

- Aesop's Fables – The Lion and the Mouse – Moral Stories for Children
- „The Lion and The Mouse“ Story | Bedtime Story
- Tales of Panchatantra – The Lion and The Rabbit – Moral Stories for Children
- Fractured Fairy Tales – The Mouse and the Lion

7. PÄKAPIKUMETS JÕULU EEL

1. Mida tegi päkapikk Peedu kevadel, suvel ja sügisel?
2. Mida küpsetas Peedu talvel?
3. Miks hakati päkapikku Piparkoogi Peeduks kutsuma?
4. Mis aineid tuli piparkoogi taignasse panna?
5. Millega Peedu tainast rullis?
6. Mitu piparkooki Peedu igale sõbrale küpsetas?
7. Mis kujuga piparkoogid said talvised magajad?

Arutleda, millal talveunes sõbrad võivad oma piparkoogid kätte saada. Kas piparkookide järgi on võimalik teada saada, missugune on jõulupuu? Mis jääb puudu? Kuidas saaksid sõbrad jõulupuust täpsema ettekujutuse?

8. LOOMADE TALVEKORTER

Vastuste leidmiseks tekstist esitada küsimusi selle kohta, kuidas loomad iseloomustasid oma välimust ja valmisolekut külmaks talveks. Mis töid härg tegi? Kuidas hunt end tuppa kavaldas?

Arutleda, miks loomad ei aidanud härjal maja ehitada, kuidas nad härjale peavarju eest tasusid, kas härg üksi oleks suutnud hundikarjale vastu hakata. Mida sõbrad oleksid võinud heausksele härjale õpetada?

Lisamaterjal

Helifaile ERR arhiivis:

- <https://arhiiv.err.ee/vaata/saja-rahva-lood-saja-rahva-lood-eesti-muinasjutte-loomade-talvekorter>
- <https://arhiiv.err.ee/vaata/saja-rahva-lood-saja-rahva-lood-eesti-muinasjutte-loomade-talvekorter>
- <https://arhiiv.err.ee/vaata/laste-lood-eesti-muinasjutt-quot-loomade-talvekorter-quot>
- <https://arhiiv.err.ee/otsi/lumeeit>

9. REBANE VARASTAS TAADI KALAD

Antud on muinasjutu alguslaused, tekst tuleb piltide ja tugisõnade abil luua. Teksti koostamisel võiksid abiks olla suunavad küsimused.

1. Mida rebane võis mõelda, kui kalakoormat märkas?
2. Mis kavala plaani rebane välja mõtles?
3. Milleks rebane tee peale heitis?
4. Kuidas rebane surnut teeskles?
5. Mida taat võis mõelda, kui tee peal rebast nägi?
6. Milleks rebane kalad tee peale loopis ja metsa viis?
7. Millal sai taat aru, et rebane teda tüssas?

Arutleda lugu kahe tegelase (rebane, taat) seisukohalt. Milleks taat surnud rebase kaasa võttis? Miks taat ei märganud kalade vargust? Mis oli rebase kavalus? Miks rebase plaan õnnestus? Kuidas see muinasjutt on seotud arusaamaga, et rebane on kaval loom?

10. HUNT PÜÜDIS JÄÄAUGUST KALU

Antud on muinasjutu alguslaused, tekst tuleb piltide ja tugisõnade abil luua. Kasuks tuleb suunavate küsimuste esitamine nii tegevuste kui ka illustatsioonide kohta.

Arutelu. Mida rebane taotles, et ta hundi jääaugule istuma saatis? Kellele oli sellest kavalusest kasu? Kuidas? Kellele rebase kavalus kahju tegi? Kuidas? Mis on kavaluse ja pahatahtliku teo erinevus? Soovitav tutvustada raamatut „Ennemuistsed jutud Reinuvader Rebasest“ ja juhtida tähelepanu, et kõik lood on omavahel seotud.

Lisamaterjal Google's ja YouTube's:

- CD. Ennemuistsed lood I-II. Loevad Aarne Üksküla ja Sulev Teppart.
<https://www.youtube.com/watch?v=dvjG5tsQsdk>
- <https://arhiiv.err.ee/vaata/ernst-sargava-ennemuistseid-jutte-reinuvader-rebasesest>
- Google pildid: Лиса и волк

11. KAKS AHNET KARUPOEGA

Küsimuste esitamine kaaslastele (ül 1), abiks on küsisõnad, mis tuleb sobitada lünka.

Arutleda selle üle, mis oli muinasjutus õpetlikku ja sõnastada see tööraamatus (ül 4).

Lisamaterjal Google's ja YouTube's:

- The Two Greedy Bears – Bedtime Story Animation |The best Fairy Tales for Children
- <https://www.youtube.com/watch>: Dva zadnyh medvezonka 1954
- <http://dompolnajachasa.at.ua>.
Презентация PowerPoint: Русская народная сказка „Два жадных медвежонка“

12. MUINASJUTT VAPRAST JÄNESEST

Küsimustele sobiva vastuse leidmine (I osas ül 2) ja vastuslause nummerdamine. NB! Üks vastus on üleliigne. II osas on küsilausest puuduva küsisõna sobitamine lünka ja küsimuste esitamine kaaslastele (ül 2).

2. osa küsimused, millele saab vastata teksti abil.

1. Kuidas jänes hunti ehmatas?
2. Miks oli jänes ehmunud?
3. Mida hunt tegi kui jänes talle pähe kukkus?
4. Millal teised jänesed peidust välja tulid?
5. Mille üle jänesed rõõmu tundsid?
6. Milleks tahtsid jänesed Kõõrdsilma üles otsida?

Arutleda, kuidas arglikust jänesest sai julge jänes. Kas oli jänes tõepoolest julgeks muutunud või juhtus hundi hirmutamise ootamatult? Kuidas võis „julge“ jänku elu edasi minna?

Lisamaterjal Google's ja YouTube's:

- <https://arhiiv.err.ee/vaata/muinasjutt-vaprast-janesest>
- Сказка про храброго зайца skazka_pro_hrabrogo_zaica_
- <https://arhiiv.err.ee/vaata/muinasjutt-vaprast-janesest>
- Дмитрий Мамин-Сибиряк „Алёнушкины сказки“ (1894–1896).

13. SIILI JA JÄNESE VÕIDUJOOKS

1. Kus harjutas jänes jooksmist?
2. Kus siil ja jänes kohtusid?
3. Kust siil ja jänes võidujooksu alustasid?
4. Kus oli võidujooksu lõpp-punkt?
5. Kuhu jänes puhkama heitis?

6. Kuhu jõudis siil esimesena?
7. Kui kaua kestis võidujooks?
8. Kes oli metsade kiireim loom?
9. Kuidas võis jänes end pärast jooksu lõppu tunda?

Arutleda, tuua näiteid ja põhjendada (otsida internetist lisa, seostada matemaatikaga), kes on tegelikult kiirem loom, kas siil või jänes (ül 2). Miks siil väitis, et tema jookseb jänesest paremini? Mis iseloomujooned aitasid siili võidule? Kuidas saada aru vanasõnast „Tasa sõuad, kaugele jõuad“?

Lisaks võib lugeda A. Jakobsoni „Rebase ja vähi võidujooks“. Muinasjuttu illustreeriv pildiseeria on leitav raamatust „Muinasjutumaias“ (Koostanud E. Veering, E. Kukk. Argo 2004). Võrrelda Aisopose valmiga „Kilpkonn ja jänes“, tutvustada raamatut või vaadata You Tube's:

- Fractured Fairy Tales – The Turtle and the Hare
- The Tortoise and the Hare (Disney 1934)
- Silly Symphony – The Tortoise and the Hare
- The Hare And The Tortoise – Moral Story For Kids
- Rabbit and Tortoise Story – 3D Animation Panchatantra & Aesop Fables for children
- <http://dompolnajachasa.at.ua/publ/52-1-0-102>

Презентация PowerPoint/ Сказка „Заяц и еж“ братьев Гримм

14. INETU PARDIPOEG

1. osa

1. Millal hakkasid lindudel munadest pojad kooruma?
2. Mida noor pardiema kuulis?
3. Kuidas pardipojad munast välja pääsesid?
4. Missugusest munast ei tahtnud tibu kooruda?
5. Mis arvamus oli vanal pardil?
6. Millal koorus viimane parditibu?

Neljanda lõigu kohta esitatud küsimustele (ül 4) tuleks vastata tekstilausetega.

2. osa

1. Miks pardipoeg järvele tagasi läks?
2. Miks hoidis pardipoeg teistest lindudest eemale?
3. Miks pardipojale ei meeldinud sügis?
4. Mis leevendas pardipoja üksindust?
5. Kuidas pardipoeg jäävangist pääses?

Aruteluks saab leida mitmeid teemasid: erisused, tolerantsus, sõbralik suhtumine ja suhtlemine jms. Lisamaterjalina vaadata erinevaid animafilme ja kõrvutada nende sisu H. Ch Anderseni tekstiga.

Animatsioone You Tube's:

- Гадкий Утенок
- The Ugly Duckling (Gadkiy utyonok)
- The Ugly Duckling (Modern Classics of Hans Christian Andersen) 1/3

15. JÄNESEKAPSAD

Küsisõna sobitamine, küsimuse esitamine väitlause kohta (I osas ül 1), küsisõna sobitamine ja vastulause leidmine tekstist (II osas ül 1).

Arutleda, kuidas antud muinasjutus seletatakse väljendi „jänest sõitma“ tekkimist. Kuidas on seletatud jänesekapsaste saamislugu? Teadvustada, miks on antud lugu muinasjutt.

Ette/lisalugemiseks sobib Olivia Saare luuletus „Jänesekapsad“

<http://miksike.ee/docs/lisa/2klass/8linnule/janesek.htm>

KASUTATUD KIRJANDUS

Isa, loe muinasjuttu. T. Seero. *Isa, palun loe mulle!* Ilo 2000, lk 8

1. Kuidas kaamel sõpradest ilma jäi. Tuva muinasjutt

<http://miksike.ee/docs/lisa/1klass/5looma/kuidkaamel.htm>

2. Kui karu tahtis magada. Taani muinasjutt. E. Kukk, E. Veering „*Reinuvaderite jutupada*“. AS Ajakirjade Kirjastus 2012, lk 78

3. Jänes, kes vaidles vastu. L. Tigane „*Tera siit ja teine sealt*“. Eesti Raamat 1968, lk 111. Teksti jõukohastas E. Kübarsepp

4. Kastanimuna. M. Staraste muinasjutt. Hiie, E., Moks, L. „*Lugemik-õpik II klassile. I osa*“. Valgus 1982, lk 29–30

5. Seene varjus. J. Trojani muinasjutt. Hiie, E., Moks, L. „*Lugemik-õpik II klassile. I osa*“. Valgus 1982, lk 41–45

6. Lõvi ja hiir. L. Tolstoi „*Aabitsajutte*“. Eesti Raamat 1975, lk 13

7. Päkapiikumets jõulu eel. L. Rimmel „*Päkapiikumetsa lood*“. Ilo 1994, lk 159

8. Loomade talvekorter. Eesti muinasjutt. „*Üle õue õunapuu*“. Koolibri 2012, lk 20–26

9. Rebane varastas taadi kalad. E. Särgava „*Eesti muinasjuttude kuldraamat*“. Tea 2009, lk 7–8

10. Hunt püüdis jääaugust kalu. E. Särgava „*Eesti muinasjuttude kuldraamat*“. Tea 2009, lk 8–10

11. Kaks ahnet karupoega. Ungari muinasjutt. Mixi 2000, 13 lk

12. Muinasjutt vaprast jänesest. D. Mamin-Sibirjak „*Muinasjutt vaprast jänesest*“.

Vene keelest tõlkinud K. Sipjagina. Eesti Raamat 1975, 14 lk. Teksti jõukohastas M. Jõgi

13. Jänese ja siili võidujooks. A. Jakobson „*Õõbik ja vaskuss*“. Eesti Raamat 1987, lk 15–17. Wimberg: <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/varamu/wimberg-3/>

14. Inetu pardipoeg. „*Vanad head muinasjutud. Kolmas raamat*“.

Lood ümberjutustanud Leelo Tungal. Kirilille Kirjastus 1996, lk 93–104

15. Jänesekapsad. Anna Sakse „*Lillemuinasjutud*“. Eesti Raamat 1989, lk 36–39

SOOVITATAVAD KÜSIMUSED JA ARUTELUTEEMAD

IMEMUINASJUTTUDE JUURDE

1. ATS JA AABITS

I osa Vasta lühidalt.

1. Milleks Ats metsa läks?
2. Miks Ats ei tahtnud lugeda?
3. Mida poiss metsas tegi?
4. Kuhu Ats magama jäi?

2. osa Vasta lühidalt.

1. Keda võis Ats näha kui ta puu all puhkas?
2. Mida võis poiss tunda, kui ta päkapikke märkas?
3. Mida härjapõlvlased Atsi käest teada said?
4. Kuhu päkapikud poisi kutsusid?
5. Mille üle kuningas rõõmustas?

3. osa Vasta lühidalt.

1. Mis katkestas Atsi unenäo?
2. Kust Ats oma aabitsa üles kaevas?
3. Mille üle Atsi ema imestas?

Arutle.

1. Miks muutus Atsi jaoks tähtede õppimine huvitavaks?
2. Kuidas sina lugemise selgeks said?
3. Kes aitas sul õppida?
4. Milleks on lugemisoskus vajalik?

2. SEENE KULD

Vasta teksti abil. Loe vastuseks lause(d).

1. Mida eit ütles, kui suurt seent märkas?
2. Kes tulid seene alt välja?
3. Milleks soovitas mehike eidel august alla minna?
4. Mis takistas eidel maa alla minekut?
5. Mis sõnadega eit oma muret väljendas?
6. Mis juhtus, kui põialpoiss augu äärel hüppas?
7. Kui palju kulda eit kaasa võttis?
8. Mis tingimusi seadsid mehikesed selleks, et eit kulda saaks?
9. Mille eest mehikesed eite karistasid?
10. Mis karistuse päkapikud eidele määrasid?

Arutle.

1. Kas tüdrukul võis hea meel olla, kui ema ta kulda tassima kutsus?
2. Kelle lootused täitusid?
3. Kuidas võis tüdruk end kullahunniku juures tunda?
4. Millest jäi ilma eit? tütar? Kelle või mille süü tõttu?

3. KUIDAS TEKISID PILVED

Vasta teksti abil. Loe lause(d).

1. Missugune oli taevalaotus vanasti?
2. Mis juhtus, kui inimesed taevast imetlesid?
3. Mis pani Taevataadi muret tundma?
4. Mida Taevataat sulasele kurtis?
5. Mida soovitas sulane Taevataadil teha?
6. Millal hakkasid inimesed jälle tööd tegema?

4. PRINTSESS HERNEL

Vasta teksti abil. Loe lause(d).

1. Mida tegi prints, et tõelist printsessi leida?
2. Miks prints kurvastas?
3. Missugune oli ilm, kui Rosalinda lossi saabus?
4. Keda nägi kuningas, kui ta värava avas?
5. Mida Rosalinda kuningale teatas?
6. Mida soovis kuninganna teada?
7. Mida tegi kuninganna külalistetoas?
8. Mida printsess rääkis hommikul kuningannale?
9. Kas muinasjutt lõppes õnnelikult? Põhjenda.

Arutle.

1. Mis põhjusel ütles Rosalinda, et ta magas halvasti?
  - magamisase oli võõras ja ebamugav
  - tundis 20 madratsi alla peidetud hernetera
  - kuulis, et kuninganna lubas tõelise printsessi välja selgitada
  - nägi pealt, kui kuninganna pani herne voodisse
2. Mida sina arvad, kas Rosalinda oli tõeline printsess? Põhjenda oma arvamust.

Lisaks You Tube's:

- THE PRINCESS AND THE PEA: English fairy tale for kids
- Princess and the Pea - Fairy Tale Time at Cool School!
- The Princess and the Pea - Fixed Fairy Tales
- The Princess and The Pea Part 1

5. PÄKAPIKURAHVA JÕULUKUUSK

Vasta teksti abil. Loe lause(d).

1. Millal hakkas päkapikurahvas jõuludeks ettevalmistusi tegema?
2. Millega päkapikud metsapuid ehtisid?
3. Kuidas soovisid päkapikulapsed oma jõulupuud kaunistada?
4. Mis juhtus saaniga?
5. Mis oli jääpurikatega juhtunud?
6. Kuidas päkapikulapsed oma jõulupuu kaunistasid?
6. Mida päkapikurahvas jõulupeol tegi?

Arutle

1. Mille poolest erines päkapikurahva jõulupuu teistest metsapuudest?
2. Mida emad-isad ebatavalisest jõulupuust arvasid?
3. Mis võimalusi on jõulupuu kaunistamiseks veel peale kuuseehete?
4. Kuidas teie pere jõulupühi tähistab?
  - ettevalmistused jõuludeks
  - jõulutoidud
  - jõulukuuse kaunistamine
  - jõuluringid
  - .....

6. NOOR KÜLM JA VANA KÜLM

Vasta lühidalt.

1. Millal külmapoisid kokku said?
2. Kus noor ja vana külm kohtusid?
3. Mis ülesande külmad endale võtsid?
4. Miks vanem külm muigas, kui noorem soovis isandat külmetada?
5. Miks noorem külm võttis endale talumehe kimbutamise?
6. Miks noore külma töö ebaõnnestus?
7. Millal noor ja vana külm uuesti kohtusid?
8. Kellele noorem külm oma ebaõnnestumisest rääkis?

Arutle.

1. Kuidas sina saad külmetumisest hoiduda?
2. Kuidas toimid, kui õues on käre pakane?

7. KÜLMA KINGITUS

Vasta lühidalt.

1. Milleks vaene mees metsa läks?
2. Miks vaene mees külma otsis?
3. Miks andis vana külm vaesele mehele koti?
4. Milleks külm mehele koti andis?

5. Milleks rikas naaber koti endale võttis?
6. Miks pidi vaene mees nälga kannatama?
7. Milleks andis külm mehele suurema koti?
8. Mis karistuse sai rikas mees? Miks?

8. LUMEEIT

Arutle.

1. Mille tõttu võib öelda, et Leeni oli töökas? sõnakuulelik? abivalmis?

Lisaks Google's, YouTube's

- Grimms Märchen Frau Holle
- Grimm's Fairy Tale Classics Mother Holle

ERR arhiivis:

- <https://arhiiv.err.ee/otsi/lumeeit>

9. KAKSTEIST KUUD

Vasta küsimustele lühidalt.

1. Milleks ema võõrastütre metsa saatis?
2. Mille üle ema ja tütar imestasid?
3. Miks Ollit lumikellukesed ei röömustanud?
4. Milleks Olli metsa läks?
5. Kuidas tüdruk metsas käitus? Too näiteid.
6. Miks mehed Ollit ei aidanud?
7. Mis kuud Viiut aitasid?

Lisaks YouTube's:

- Сказка двенадцать месяцев
- 12 months

10. ÕLEKÕRS, SÜSI JA UBA

Vasta küsimustele lühidalt.

1. Kus kohtusid uba, süsi ja õlekõrs?
2. Kes alustas vestlust?
  - Mida õlekõrs soovis?
  - Mis sõnadega ta kaaslaste poole pöördus?
  - Mida ta teada sai?
3. Kuidas kirjeldas süsi oma pääsemist?
4. Millisest teda ähvardanud ohust rääkis uba?
5. Kuidas seletas õlekõrs oma pääsemist?
6. Mida ühist leidis uba kolme tegelase saatuses?
  - Mis sõnadega ta seda väljendas?
7. Mis ettepaneku tegi uba kaaslastele?

8. Miks uba, süsi ja õlekõrs otsustasid võõrale maale rännata?
9. Miks rändurid ei saanud kohe oja teisele kaldale?
10. Mis ettepaneku tegi õlekõrs?
11. Miks õlekõrre plaan ei õnnestunud?
12. Mille üle uba rõõmustas?
13. Kes päästis oa surmast?

Lisaks YouTube's: A Grimm Tale - The Coal, the Bean and the Straw

11. VAHVA RÄTSEP

Vasta teksti abil. Loe lause(d).

1. osa

1. Millal rätsep pükse õmbles?
2. Mis moos meelitas kärbsed leivale?
3. Kuidas rätsep seitse kärbest kinni püüdis?
4. Miks inimesed arvasid, et rätsep on julge sõjamees?
5. Mis otsuse tegi kuningas?
6. Miks tahtis kuningas rätsepast lahti saada?
7. Mis ülesande kuningas rätsepale andis?
8. Kuidas ässitas rätsep hiiglasi üksteisele kallale?

2. osa

1. Kuidas

- rätsep ükssarviku kinni püüdis?
- rätsep metssea vangi meelitas?
- kuningas oma lubaduse täitis?
- sai kuningas teada, et tütre mees on rätsep?
- rätsep kuninga kavala plaani nurja ajas?

Lisaks

- The Brave Little Tailor
- Grimms Märchen – Das tapfere Schneiderlein

12. PIIBELEHE-NEITSI

Vasta teksti abil. Loe lause(d).

I osa

1. Kui kaua kestis vihmased?
2. Mis juhtus Piibelehe-neitsi majaga?
3. Mida Piibelehe-neitsi liblikale näitas?
4. Kus nägi liblikas seitsme kellukesega piibelehte?
5. Kuidas sai liblikas Piibelehe-neitsit aidata?

2. osa

1. Kus tuli Piibelehe-neitsi liblika seljast maha?
2. Kuidas prints külaliste tulekust teada sai?
3. Kuidas liblikas põhjendas küllatulekut?
4. Mis ettepaneku tegi prints lillehaldjale?
5. Kelle liblikas pulma kutsus?
6. Kes mängisid viiulitel pulmamarssi?
7. Missugune oli Piibelehe-neitsi uus kodu?

Lisaks

Illustreeritud väljaanne 1936. aastast: <http://www2.kirmus.ee/graf/index.php?gid=3>

13. VÕILILLEHALDJAS

Vasta küsimustele lühidalt.

1. Mis ülesanne oli täita võilillehaldjal?
2. Mis haldjale muret valmistas?
3. Miks on tarvis seemneid mulda külvata?
4. Kes tulid lillehaldjale appi?
5. Kuidas tuulelapsed haldjat aitasid?
6. Kuidas võilillehaldjas end õhtul tundis? Miks?

KASUTATUD KIRJANDUS

1. **Ats ja aabits.** „*Vanad aabitsajutud*.“ Tiritamm 1993, lk 222–224
2. **Seene kuld.** Eesti muinasjutt. <http://www.folklore.ee/ri/pubte/ee/vanad/eisen/raamat5/22.html>
3. **Kuidas tekkisid pilved.** Eesti rahvajutt. <http://miksike.ee/docs/lisa/1klass/7muist/kuidastekk.htm>
4. **Päike, kuu ja tähed.**
Eesti rahvajutt <http://www.miksike.ee/docs/lisa/1klass/7muist/paiekuujatahed.htm>
5. **Printsess hernel.** H. Ch Andersen „*Väike merineitsi. Muinasjutud ja lood*“. Eesti Raamat 1987, lk 64
6. **Päkapikurahva jõulukuusk.** C. Vogl „*Haldjad, nõiad ja päkapikud*“. Kirilille Kirjastus 2002, lk 182–183
7. **Noor külm ja vana külm.** Eesti rahvajutt. Hiie, E., Mürsepp, M. „*Emakeele lugemik II klassile*.“ Koolibri 1995, lk 131–134
8. **Külma kingitus.** Eesti rahvajutt. „*Üle õue õunapuu*.“ Koolibri 2012, lk 62–63
9. **Lumeeit.** J ja W. Grimm „*Lumeeit*“. Avita 2000, 20 lk
10. **Kaksteist kuud.** Slaavi muinasjutt „*Valik muinasjutte kogumikust IMEVESKI*“ Eesti Raamat 1992, lk 92–106
11. **Õlekõrs, süsi ja uba.** J. ja W. Grimm „*Muinasjutte*“ 1993
12. **Vahva rätsep.** J. ja W. Grimm „*Vahva rätsep*“. Hea lugu 2013. Jüri Karindi laulusõnad 1983. aasta Vanalinna Stúdio etendusele „Vahva rätsep“, (kavaleht)
13. **Piibelehe neitsi.** A. Kitzberg <http://www2.kirmus.ee/graf/index.php?gid=3>
14. **Võilillehaldjas.** C. Vogl „*Haldjaraamat*.“ Kirilille Kirjastus 1999, lk 29–31